

Robert Nowacki

Dowódca zmiany w Służbie Więziennej – aspekty prawne i wykonawcze

Shift commander in the Prison Service – legal aspects and executive

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie roli w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa zakładów karnych i aresztów śledczych, jaką pełnią funkcjonariusze na stanowisku dowódcy zmiany. W opracowaniu przedstawiono charakterystykę, kryteria do zajmowania stanowiska oraz podstawowe zadania ochronne funkcjonariusza.

Podkreślono również znaczenie szkoleń przewidzianych dla opisywanego stanowiska. Ponadto powyższa problematyka nabiera szczególnego znaczenia w stosunku do projektowania i realizacji oczekiwanych szkoleń w stale zmieniającej się rzeczywistości w zakresie bezpieczeństwa penitencjarnego.

Słowa kluczowe: Służba Więzienna, dowódca zmiany, bezpieczeństwo, zadania, szkolenia.

The purpose of this article is to present the role of officers in the position of shift commander in ensuring the safety of prisons and pre-trial detention centers. The study presents the characteristics, criteria for holding a position and the basic protective tasks of an officer.

The importance of training provided for the position in question was also emphasized. In addition, the above-mentioned issues are of particular importance in relation to the design and implementation of the expected trainings in the constantly changing reality in the field of penitentiary security.

Key words: Prison Service, shift commander, security, tasks, training.

Wprowadzenie

Służba Więzienna jest umundurowaną i uzbrojoną formacją apolityczną podległą Ministrowi Sprawiedliwości, mającą własną strukturę organizacyjną¹. Pełni istotną funkcję w działaniach podejmowanych na rzecz zapewnienia porządku i bezpieczeństwa publicznego. Ze względu na przeznaczenie jest ona specyficzną organizacją stanowiącą ważny element w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Zatrudniony w jej szeregach personel więzienny powinien wykazywać się odpowiednim przygotowaniem ogólnym i zawodowym oraz wysokim poziomem moralnym. Charakter wykonywanych zadań sprawia, że zarówno od osób zajmujących stanowiska kierownicze, jak i bezpośrednio pracujących z osadzonymi oczekuje się profesjonalizmu².

W literaturze podkreśla się, że środkiem do osiągnięcia wskazanego celu jest utrzymywanie dyscypliny i porządku w jednostkach penitencjarnych. Istotne jest, zdaniem M. Puszki, że naczelnym celem służby ochronnej w polskim systemie penitencjarnym jest realizacja jednej z pryncypialnych zasad kodeksu karnego wykonawczego: ochrony społeczeństwa przed przestępczością oraz zapewnienie bezpieczeństwa w zakładach karnych i aresztach śledczych, a także realizacja celów kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania. Środkiem do osiągnięcia wskazanego celu jest utrzymywanie dyscypliny i porządku w jednostkach penitencjarnych³.

W tym miejscu istotne wydaje się zwrócenie uwagi na zapisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17 października 2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej. W myśl § 3 ust. 1 przywołanego rozporządzenia „ochronę jednostki organizacyjnej wykonują funkcjonariusze i pracownicy, realizując ustalony sposób ochrony, stosując przedsięwzięcia ochronne, czynności profilaktyczne oraz działania ochronne”.

W praktyce większość z powyższych czynności realizują funkcjonariusze działów ochrony zakładów karnych i aresztów śledczych, pełniąc służbę na odpowiednich stanowiskach ochronnych. W działach ochrony każdej jednostki penitencjarnej SW występują te stanowiska, które

¹ Art. 1 ustawy z 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej, Dz.U. z 2021 r., poz. 1064.

² E. Kulawiecka, *Nowy model kształcenia Służby Więziennej w kontekście organizacji uczącej się. Optymalizacja działań*, „The Prison Systems Review” 2015, nr 104, s. 9.

³ Zob. M. Puszka, *System ochrony polskich jednostek penitencjarnych. Poszukiwanie optymalnego modelu*, [w:] *Modernizowanie więziennictwa. V Kongres Penitencjarny*, red. T. Bulenda, A. Rzepliński, CZSW, Warszawa 2015, s. 189.

są newralgiczne, a ich funkcjonowanie jest niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa. Do tej grupy zalicza się stanowisko dowódcy zmiany.

Charakterystyka stanowiska dowódcy zmiany

Dowódca zmiany ochronnej w Służbie Więziennej to funkcjonariusz kierujący zmianą, jego zastępca albo funkcjonariusz kierujący zmianą w wyodrębnionym oddziale⁴. Stanowisko to jest jednym z kluczowych w zakresie utrzymania porządku i bezpieczeństwa w jednostce organizacyjnej Służby Więziennej. Dowódca kieruje zmianą ochronną, a dodatkowo w zakresie sposobu wykonywania zadań ochronnych podlegają mu funkcjonariusze i pracownicy, którzy pełnią służbę na stanowiskach niewchodzących w skład działu ochrony⁵. Często także wykonuje obowiązki ewidencyjne w zakresie przyjmowania i zwalniania osadzonych. Należy podkreślić, że szereg obowiązków na tym stanowisku ochronnym wymaga wsparcia poprzez wyznaczenie stanowiska zastępcy dowódcy zmiany i dokonanie przez kierownika jednostki w porozumieniu z kierownikiem działu ochrony podziału obowiązków pomiędzy dowódcą a jego zastępcą⁶.

Ważną kwestią do podkreślenia jest fakt, iż funkcjonariusz ten w przypadku nieobecności dyrektora w zakładzie przejmuje jego uprawnienia i obowiązki w zakresie ochrony zakładu i realizacji ustalonego porządku wewnętrznego⁷. Uprawnienia te stosowane są przede wszystkim po godzinach pracy administracji, lecz może zdarzyć się sytuacja, kiedy w godzinach urzędowania dyrektora nie ma go na terenie, a jest potrzeba podjęcia szybkiej decyzji związanej z zapewnieniem bezpieczeństwa jednostki. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż funkcjonariusz pełniący służbę na tym stanowisku podejmuje te decyzje, pomimo że na terenie zakładu przebywa jego bezpośredni przełożony, czyli kierownik działu ochrony.

Dowódca zmiany, zastępując dyrektora, często podejmuje kluczowe decyzje w zakresie bezpieczeństwa. Są to rozstrzygnięcia w zakresie np. użycia środków przymusu bezpośredniego, ogłoszenia alarmu, wyznaczenia składu konwoju, zatrzymania osoby lub jej usunięcie z terenu

⁴ § 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17.10.2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, Dz.U. z 2016 r., poz. 1804.

⁵ Ibidem, § 16.

⁶ Ibidem, § 48.

⁷ Ibidem, § 21.1.

jednostki. Dodatkowo to do niego spływają kluczowe informacje pozyskane w wyniku realizacji czynności profilaktycznych. Realizuje zadania służby dyżurnej dyrektora zakładu karnego/aresztu śledczego, informując przełożonych o zdarzeniach⁸, które wystąpiły w jednostce, w której pełni służbę. W praktyce wchodzi również w skład stałego dyżuru, pełniąc służbę starszego dyżurnego, a jego zastępca dyżurnego⁹.

W jego dyspozycji pozostają najważniejsze dokumenty w zakresie bezpieczeństwa jednostki organizacyjnej SW. Są nimi: instrukcja ochronna, instrukcja bezpieczeństwa pożarowego, plan obrony itp.

Kryteria formalne i nieformalne

Wymogi formalne do zajmowania stanowiska dowódcy zmiany lub zastępcy dowódcy zmiany w zakładzie karnym lub areszcie śledczym określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23 listopada 2018 r. w sprawie stanowisk służbowych oraz stopni funkcjonariuszy Służby Więziennej. Są nimi w szczególności:

1. Staż służby – w przypadku dowódcy zmiany to 6 lat służby, w tym 4 lata w pionie ochrony, natomiast zastępcy dowódcy zmiany to 4 lata służby, w tym 2 lata w pionie ochrony.
2. Rodzaj wykształcenia – minimalne wykształcenie wymagane do zajmowania stanowiska dowódcy zmiany i zastępcy dowódcy zmiany to tytuł zawodowy licencjat lub równorzędny.
3. Rodzaj szkolenia specjalistycznego oraz zawodowego – w zakresie tego wymogu minimum stanowią studia pierwszego stopnia na uczelni Służby Więziennej lub szkolenie zawodowe, w przypadku gdy funkcjonariusz ma już tytuł zawodowy licencjat lub równorzędny. W zakresie szkolenia specjalistycznego jest to szkolenie specjalistyczne dla dowódców zmian.

Cytowane rozporządzenie nie określa rodzaju szkolenia zawodowego ani jego specjalizacji. Zdaniem autora jest nim obecnie szkolenie zawodowe przygotowujące do zajmowania stanowiska w korpusie chorążych Służby Więziennej w specjalności ochronnej.

⁸ § 2.1 zarządzenia Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 3.01.2018 r. w sprawie służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej, zdarzeń mogących wystąpić w Służbie Więziennej oraz sposobu ich wyjaśniania i dokumentowania.

⁹ § 8 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z 31.08.2021 r. w sprawie systemu stałych dyżurów.

Powyżej przedstawione zostały minimalne wymogi do mianowania na stanowisko dowódcy i zastępcy dowódcy zmiany, gdy funkcjonariusze ci pełnią służbę w korpusie chorążych. Należy jednak zaznaczyć, iż po spełnieniu wymogów formalnych mogą oni pełnić służbę również w korpusie oficerskim. Są nimi:

- tytuł zawodowy magistra lub równorzędny,
- studia podyplomowe lub studia drugiego stopnia na uczelni Służby Więziennej lub szkolenie zawodowe¹⁰.

Rozbieżność stopni służbowych na tych stanowiskach plasuje się od młodszego chorążego SW aż do kapitana SW w przypadku zastępcy dowódcy zmiany i majora SW w przypadku dowódcy zmiany.

Główne zadania funkcjonariusza pełniącego służbę na stanowisku dowódcy zmiany

Podstawowymi zadaniami ochronnymi dowódcy zmiany w czasie pełnienia służby są¹¹:

1. Organizacja i nadzór nad przeprowadzeniem apelu.

Przeprowadzanie apeli w zakładach karnych i aresztach śledczych jest przedsięwzięciem ochronnym¹², będącym elementem sposobu ochrony¹³, za ustalenie którego odpowiedzialny jest dyrektor¹⁴.

Apel przeprowadza się, sprawdzając zgodność stanu faktycznego osadzonych z ewidencyjnym¹⁵. W codziennym, normalnym toku służby w zakładach karnych i aresztach śledczych przeprowadza się apel poranny i wieczorny, w czasie określonym w porządku wewnętrznym¹⁶. Czynność ta realizowana jest w większości jednostek w trakcie przekazywania służb pomiędzy zmianami ochronnymi według ściśle określonych zasad.

¹⁰ Szkolenie zawodowe przygotowujące do zajmowania stanowiska w korpusie chorążych SW.

¹¹ § 45 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17.10.2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, Dz.U. z 2016 r., poz. 1804.

¹² Ibidem, § 22, pkt 6.

¹³ Ibidem, § 3.1.

¹⁴ Ibidem, § 42.1.

¹⁵ Ibidem, § 105.1.

¹⁶ § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 21.12.2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, Dz.U. z 2016 r., poz. 2231.

To dowódca zmiany organizuje i nadzoruje przeprowadzanie apeli, biorąc pod uwagę zasady określone w dokumentacji wewnętrznej¹⁷ oraz w przepisach ogólnych¹⁸.

Apel może być przeprowadzony również w innych uzasadnionych przypadkach. Przykładem może być:

- wystąpienie zdarzenia polegającego na ucieczce, usiłowaniu ucieczki lub przygotowaniu ucieczki osoby pozbawionej wolności z terenu zakładu karnego lub aresztu śledczego;
- zakończenie kontroli generalnej¹⁹ w zakładzie.

Dowódca zmiany może zrealizować tę czynność samodzielnie lub zlecić wykonanie jej przez swojego zastępcę lub oddziałowego.

2. Rozprowadzanie funkcjonariuszy na stanowiska uzbrojone oraz nadzór nad przekazywaniem tych stanowisk.

Dotyczy to miejsc na terenie jednostki organizacyjnej, w których pełnią służbę funkcjonariusze wyposażeni w broń palną, z której miota się pociski penetracyjne²⁰. Na terenie zakładu karnego lub aresztu śledczego są to przede wszystkim stanowiska wartownika i patrolowego. Funkcjonariusze ci pełnią służbę na wieżyczkach ochronnych, na wyznaczonym odcinku ogrodzenia ochronnego lub pasa ochronnego.

Dowódca zmiany realizuje to zadanie od momentu wydania sprawnego technicznie uzbrojenia wraz z niezbędnym wyposażeniem²¹, poprzez nadzorowanie prawidłowości załadowania broni przez użytkownika udającego się na stanowisko uzbrojone, aż do doprowadzenia do miejsca pełnienia służby. Tam nadzoruje przekazanie stanowiska pomiędzy funkcjonariuszami lub jego przyjęcie, w przypadku gdy stanowisko to było wcześniej nieobstawione.

¹⁷ Są nimi: porządek wewnętrzny zakładu karnego lub aresztu śledczego oraz instrukcje stanowiskowe na poszczególne stanowiska.

¹⁸ Są nimi rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie:

- sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej;
- w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności;
- w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania.

¹⁹ § 72 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17.10.2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, Dz.U. z 2016, poz. 1804.

²⁰ Dla porównania w SW występują również stanowiska, na których pełnią służbę funkcjonariusze wyposażeni w broń palną, z której miota się pociski niepenetracyjne będące środkiem przymusu bezpośredniego na podstawie art. 2 ust.1, pkt. 11 ustawy z 24.05.2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

²¹ § 9 pkt 2 zarządzenia nr 25/2022 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 31.03.2022 r. w sprawie gospodarowania uzbrojeniem i środkami ochrony w Służbie Więziennej.

Jest to niezwykle odpowiedzialne zadanie, gdyż z uwagi na osoby, które pełnią tam służbę²², istnieje możliwość oddania strzału niekontrolowanego. We współczesnej historii więziennictwa można podać wiele takich przykładów.

3. Kontrolowanie sposobu pełnienia służby przez funkcjonariuszy.

Zadanie to odnosi się do kontrolowania sposobu pełnienia służby przez funkcjonariuszy na stanowiskach w zakresie wykonywanych zadań ochronnych. Dotyczy to nie tylko jego podwładnych, tj. funkcjonariuszy działu ochrony wchodzących w skład zmiany ochronnej, lecz również funkcjonariuszy i pracowników innych działów realizujących zadania ochronne w postaci dozoru osadzonych.

Bezpośrednio przemieszczając się po terenie jednostki lub poprzez system telewizji przemysłowej, zwraca się uwagę na sposób wykonywania zadań ochronnych przez funkcjonariuszy i pracowników. Ponadto wykonuje szereg zaplanowanych i bardziej szczegółowych kontroli realizacji zadań ochronnych, np. sposób dozoru osadzonych w trakcie zatrudnienia.

4. Kontrolowanie ruchu osadzonych, osób i pojazdów.

Zasady ruchu osadzonych po terenie zakładu karnego i aresztu śledczego są ściśle określone w przepisach ogólnych oraz wewnętrznych. Do najważniejszych zasad ruchu osadzonych po terenie zakładu karnego typu zamkniętego i aresztu śledczego należy zaliczyć:

- ruch jest zorganizowany²³ oraz dozorowany przez funkcjonariuszy i pracowników²⁴,
- ruch jest ewidencjonowany²⁵,
- ruch jest kontrolowany m.in. przez kierownika działu ochrony, dowódcę zmiany oraz inspektora działu ochrony w oddziale penitencjarnym.

W zakładach karnych typu półotwartego oraz otwartego dyrektor może określić odstępstwa od dwóch pierwszych zasad wymienionych powyżej. Dodatkowo w tych typach zakładów w porządku wewnętrznym

²² Są to w większości młodzi stażem funkcjonariusze, którzy nie mają dostatecznego obycia z bronią palną.

²³ Organizacja ta polega na ustaleniu i m.in. określeniu miejsc i godzin poruszania się osadzonych, maksymalnej liczby osadzonych doprowadzanych w grupie, liczby funkcjonariuszy wykonujących doprowadzanie.

²⁴ § 102 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17.10.2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, Dz.U. z 2016 r., poz. 1804.

²⁵ Ibidem.

ustalone są czas i miejsca, w których skazani mogą poruszać się po terenie zakładu.

W zakresie ruchu interesantów podstawową zasadą jest to, iż osoba porusza się po terenie zakładu karnego lub aresztu śledczego w obecności funkcjonariusza pełniącego służbę na stanowisku doprowadzającego. Funkcjonariusz ten poucza interesanta o zasadach zachowania i poruszania się po terenie jednostki organizacyjnej²⁶. Czuwa nad bezpieczeństwem interesanta w czasie doprowadzania oraz nie dopuszcza do nielegalnych kontaktów z osadzonymi. Zasady te dotyczą ruchu interesantów poruszających się zarówno pieszo, jak i pojazdami.

Dowódca zmiany nie tylko kontroluje realizację powyższych zasad ruchu po terenie jednostki, lecz także organizuje go w taki sposób, aby był sprawny i bezpieczny.

5. Kontrolowanie zabezpieczenia osadzonych.

Przepis nie precyzuje szczegółowo jakiej grupy osadzonych ten obowiązek dotyczy. Dlatego należy przyjąć, iż dotyczy wszystkich osób pozbawionych wolności przebywających na terenie zakładu karnego lub aresztu śledczego. Dla prawidłowego zrozumienia zagadnienia autor dzieli miejsca pobytu osadzonych na dwie grupy. Pierwsza dotyczy czynności realizowanych w oddziale mieszkalnym ze szczególnym uwzględnieniem osadzonych z założoną kartą osadzonego zagrożonego samobójstwem, monitorowanych, niebezpiecznych, ukaranych karą dyscyplinarną umieszczenia w celi izolacyjnej oraz osadzonych, w stosunku do których używany jest środek przymusu bezpośredniego w postaci celi zabezpieczającej.

Drugą grupą wymagającą odpowiedniej uwagi są osadzeni czasowo przebywający poza oddziałem mieszkalnym w trakcie m.in.: zatrudnienia na terenie zakładu, widzeń, spacerów, kąpieli, zajęć oraz usług religijnych. Powodem jest to, iż są to miejsca podwyższonego ryzyka wystąpienia niepożądanych zdarzeń w związku ze zwiększoną liczbą osób pozbawionych wolności w jednym miejscu, z możliwością dostępu do przedmiotów niedozwolonych²⁷ oraz obecnością osób postronnych.

²⁶ Ibidem, § 50, pkt 5.

²⁷ Ibidem, § 2 pkt 24, przedmioty niedozwolone to przedmioty, które mogą utrudniać prawidłowy tok postępowania karnego lub realizację ustalonego porządku w jednostce organizacyjnej, w tym przedmioty niebezpieczne, które mogą stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostki organizacyjnej lub osób.

Kontrola ta ma na celu sprawdzenie czy wdrażane są wszystkie niezbędne procedury ochronne w celu wyeliminowania zdarzeń takich, jak samobójstwo, ucieczka, bójka, pobicie, zgwałcenie lub znęcanie się nad osadzonym.

6. Odnotowanie w książce przebiegu służby stwierdzonych nieprawidłowości, braków i usterek w zakresie zabezpieczeń techniczno-ochronnych, a w przypadku gdy godzą one w bezpieczeństwo zakładu – niezwłoczne meldowanie o tym kierownikowi jednostki organizacyjnej.

Zabezpieczenia techniczno-ochronne to zabezpieczenia mechaniczne, elektryczne, elektroniczne oraz budowlane stosowane w ochronie jednostki organizacyjnej. Zalicza się do nich m.in.²⁸ ogrodzenie ochronne, kraty, bramy, drzwi, zamki czy urządzenia telewizji przemysłowej, a także urządzenia do kontroli, instalację przyzywową, środki łączności radiowej i przewodowej oraz środki alarmowania.

Dowódca zmiany czuwa, aby wszystkie urządzenia wspomagające funkcjonariuszy w zapewnieniu bezpieczeństwa jednostki były sprawne. Dokonuje kontroli ich sprawności, a także reaguje na wszelkie uwagi funkcjonariuszy w tym zakresie, odnotowuje je w książce przebiegu służby dowódcy zmiany, wzywa funkcjonariuszy odpowiedzialnych za usunięcie usterek w celu niezwłocznego ich wyeliminowania. Jeżeli stwierdzi, że ujawnione nieprawidłowości, braki lub usterki mogą grozić bezpieczeństwu jednostki, dowódca zobowiązany jest podjąć odpowiednie działania w tym zakresie oraz powiadomić niezwłocznie dyrektora jednostki organizacyjnej.

7. Nadzór nad realizacją ustalonego porządku wewnętrznego.

Dowódca zmiany pełni kluczową rolę w zakresie realizacji porządku wewnętrznego. Zdecydowana większość zadań wynikających z tego zarządzenia należy do działu ochrony. Także zadania dla funkcjonariuszy innych działów w większości mają swoje odzwierciedlenie w realizacji zadań ochronnych. Dowódca zatem pilnuje, aby określone w porządku wewnętrznym obowiązki były realizowane prawidłowo i terminowo.

²⁸ § 31 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17.10.2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, Dz.U. z 2016 r., poz. 1804.

8. Organizowanie kontroli osadzonego wydawanego w konwój oraz kontroli jego bagażu.

Głównym celem kontroli realizowanych w zakładach karnych i aresztach śledczych jest odnalezienie przedmiotów niedozwolonych. W przypadku konwojowania są to przede wszystkim przedmioty, które mogą pomóc osadzonemu w ucieczce.

W stosunku do osadzonych mogą być realizowane dwa rodzaje kontroli. Są nimi kontrola pobieżna i osobista²⁹. Kontrola pobieżna jest mniej inwazyjną kontrolą w porównaniu z kontrolą osobistą. Polega na powierzchownym sprawdzeniu odzieży, obuwia i przedmiotów, które ma osadzony³⁰. Natomiast kontrola osobista polega na oględzinach ciała oraz sprawdzeniu odzieży, bielizny i obuwia, a także przedmiotów skazanego³¹. Najważniejsza różnica pomiędzy tymi kontrolami jest taka, iż w trakcie kontroli osobistej osadzony zdejmuje wszystkie rzeczy, które ma na sobie³², natomiast w trakcie realizacji kontroli pobieżnej nie.

Obowiązujące akty prawne nie regulują, jakiego rodzaju kontroli ma być poddany osadzony wydawany w konwój. Decyzję w tym zakresie należy podjąć, biorąc pod uwagę w szczególności:

- kategorię osadzonego,
- przypadek konwojowania,
- stan zdrowia osadzonego,
- szczególne względy bezpieczeństwa, np. w stosunku do osadzonego niebezpiecznego, zagrożonego samobójstwem używane są środki przymusu bezpośredniego w sposób tzw. interwencyjny³³,
- wcześniejsze zdarzenia w trakcie konwojowania z udziałem osadzonego, np. usiłowanie ucieczki, napaść na funkcjonariusza lub osobę postronną albo inne agresywne zachowanie,
- informację o zamiarach osadzonego mającego wpływ na bezpieczeństwo konwojentów lub osadzonego, np. usiłowanie samobójstwa, ucieczki, pobicie współwięźnia, napad na konwojenta.

²⁹ Ibidem, § 67 pkt 1.

³⁰ Ibidem, § 69.

³¹ Art.116 § 3 ustawy z 6.06. 1997 r. – *Kodeks karny wykonawczy*, Dz.U. z 2022 r., poz. 22, 655.

³² Zgodnie z zasadą, że w trakcie kontroli osadzony powinien być częściowo ubrany.

³³ R. Nowacki, *Kompetencje Służby Więziennej w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego*, [w:] *Środki przymusu bezpośredniego. Zakres i sposób użycia na przykładzie wybranych podmiotów bezpieczeństwa*, red. T. Kośmider, Wydawnictwo IWS, Warszawa 2020, s. 78.

Drugą kwestią jest kontrola bagażu osadzonego. Przepisy szczegółowo regulują dopuszczalną ilość i wymiary rzeczy, które osadzony może mieć w trakcie konwojowania (przetransportowania³⁴).

Rola dowódcy zmiany w powyższym przedsięwzięciu polega przede wszystkim na wyznaczeniu miejsca oraz funkcjonariuszy do przeprowadzenia kontroli, przekazaniu funkcjonariuszom istotnych informacji, na co mają zwrócić szczególną uwagę podczas przeprowadzania kontroli i jeżeli nie jest to określone podjąć decyzję w zakresie rodzaju kontroli osadzonego. Dowódca zmiany powinien tę czynność organizować odpowiednio wcześniej, aby funkcjonariusze mieli sporo czasu do jej prawidłowej realizacji.

9. Nadzorowanie użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego.

Środki przymusu bezpośredniego w ogólnej definicji stanowią właściwości organizmu ludzkiego (siła fizyczna) lub przedmioty albo zwierzęta (jako istoty żywe), za pomocą których uprawniony funkcjonariusz publiczny wywiera na osobę presję (powoduje dolegliwość fizyczną i psychiczną) w celu uzyskania zachowania zgodnego z prawem lub obywatelstwa niebezpieczne zwierzęta³⁵. W przypadku Służby Więziennej będzie to również miejsce, pomieszczenie – cela zabezpieczająca³⁶.

Dowódca zmiany pełni kluczową rolę w zakresie użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego na terenie zakładu karnego i aresztu śledczego.

Jego nadzór (rola) nad użyciem środków przymusu bezpośredniego przejawia się w szczególności poprzez³⁷:

- dokonanie rozpoznania miejsca, w którym będą używane środki przymusu bezpośredniego oraz osób, wobec których będą one używane;

³⁴ § 2 pkt 36 zarządzenia nr 29/2015 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 1.07.2015 r. w sprawie transportowania skazanych, przetransportowanie – przeniesienie osadzonego do innej jednostki penitencjarnej połączone ze skreśleniem go z ewidencji jednej jednostki i ujęciem w ewidencji drugiej jednostki.

³⁵ L. Dyduch, R. Maciejczyk, *Wybrane formy organizacyjne działań podmiotów uprawnionych w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, część I, Środki przymusu bezpośredniego i broń palna*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Prawa im. Helleny Chodkowskiej w Warszawie, Warszawa 2012, s. 10.

³⁶ R. Nowacki, *Preventive use of direct coercive measures as essential tools for the implementation of statutory protective activities in the polish prison service*, "Journal of security and sustainability issues" 2021, vol. 11, s. 205.

³⁷ R. Nowacki, *Szkolenie zawodowe funkcjonariuszy Służby Więziennej w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego*, [w:] *Szkolenie funkcjonariuszy Służby Więziennej w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego. Wprowadzenie do problematyki*, red. T. Kośmider, Wydawnictwo Episteme, Warszawa 2020, s. 86.

- podejmowanie decyzji o użyciu środków przymusu bezpośredniego, w przypadku nieobecności dyrektora na terenie zakładu;
- wezwanie osoby do zachowania zgodnego z prawem oraz uprzedzenie jej o możliwości użycia środków przymusu bezpośredniego;
- przeprowadzenie instruktażu zawierającego najważniejsze informacje z przeprowadzonego rozpoznania, tj. o przyczynie użycia, charakterystyce osoby, wobec której będą używane środki przymusu bezpośredniego, rodzaju użytych środków, miejscu użycia, zagrożeniach, jakie występują (osoba ranna, barykada) itp.;
- podejmowanie decyzji o rodzaju używanych środków przymusu bezpośredniego, biorąc pod uwagę podstawowe kryteria, takie jak: przyczyna użycia, stan zdrowia osoby, stopień agresji itp.;
- bezpośredni nadzór nad funkcjonariuszami je stosującymi, a w przypadku jakichkolwiek nieprawidłowości natychmiastowym reagowaniu;
- organizację w razie potrzeby udzielenia pierwszej pomocy oraz zapewnienia wezwania kwalifikowanej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe, a także innych obowiązków, które należy zrealizować, gdy w wyniku użycia powstały niepożądane skutki³⁸;
- realizację zasad użycia celi zabezpieczającej wobec osoby pozbawionej wolności. Dowódca zmiany jest obecny przy wszystkich czynnościach związanych z użyciem tego środka. Uczestniczy w procedurach związanych z umieszczeniem osadzonego w celi zabezpieczającej, poprzez zapewnienie spożywania posiłków oraz zaspokajania potrzeb fizjologicznych, aż do czynności związanych z zakończeniem użycia tego środka;
- dokumentowanie użycia środka przymusu bezpośredniego w Centralnej Bazie Danych Osób Pozbawionych Wolności, w książce przebiegu służby dowódcy zmiany oraz zorganizowanie we wszelkich możliwych przypadkach nagrywania przenośną kamerą video³⁹.

Powyższe zadania ochronne nie są jedynymi, które realizuje dowódca zmiany podczas pełnienia służby a jedynie głównymi wynikającymi z Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobów ochrony

³⁸ Art. 39 ustawy z 24.05.2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, Dz.U. z 2022 r., poz. 655.

³⁹ Polecenie zawarte w piśmie Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 30.05.2017 r. – BO.521.1.2017. WM – niepublikowane.

jednostek organizacyjnych SW. Należy pamiętać, że zanim funkcjonariusz będzie je wykonywał, musi zrealizować zadania przy przyjęciu służby⁴⁰.

Szkolenia uprawniające do pełnienia służby na stanowisku dowódcy zmiany

Personel i jego działanie na rzecz danej instytucji stanowi bodaj najistotniejszy czynnik efektywności. Z tego powodu dla każdej instytucji szczególnej wagi nabiera proces naboru i szkolenia personelu⁴¹. Aby w Służbie Więziennej pełnić służbę na stanowisku dowódcy zmiany należy oprócz odpowiedniego stażu i wykształcenia przejść szereg szkoleń, które wyposażają funkcjonariusza w odpowiednią wiedzę oraz umiejętności.

Tematyka kształcenia funkcjonariuszy i pracowników w Służbie Więziennej zawarta jest w rozdziale 6a Ustawy z 9 kwietnia o Służbie Więziennej, gdzie w art.43a wymienione są jej rodzaje, tj.

- 1) szkolenia wstępne, zawodowe i specjalistyczne,
- 2) doskonalenia zawodowe,
- 3) studia i studia podyplomowe na uczelni⁴².

Natomiast podstawę realizacji szkoleń wstępnego, zawodowego i specjalistycznego funkcjonariuszy i pracowników stanowią programy szkoleń⁴³, które w drodze zarządzenia określa Dyrektor Generalny Służby Więziennej⁴⁴.

Pierwszym szkoleniem, z którym ma do czynienia funkcjonariusz, również ten, który może pełnić w przyszłości służbę na stanowisku dowódcy zmiany, jest szkolenie wstępne. Składa się na nie wstępna adaptacja zawodowa, kurs przygotowawczy oraz praktyka zawodowa⁴⁵.

Szkolenie zawodowe to kolejny etap w procesie kształcenia, który funkcjonariusz Służby Więziennej może rozpocząć po ukończeniu

⁴⁰ § 44 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 1.10.2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, Dz.U. z 2016 r., poz. 1804.

⁴¹ P. Szczepaniak, *Paradoksy szkolenia personelu więziennego w Polsce*, [w:] *Modernizowanie więziennictwa. V Kongres Penitencjarny*, red. T. Bulenda, A. Rzepliński, CZSW, Warszawa 2015, s. 374-375.

⁴² Art. 43a ustawy z 9.05.2010 r. o Służbie Więziennej, Dz.U. z 2022 r., poz. 655.

⁴³ Ibidem, art. 43g.

⁴⁴ Zarządzenie nr 61/18 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 20.12.2018 r. w sprawie programów szkolenia wstępnego, zawodowego i specjalistycznego w Służbie Więziennej dla funkcjonariuszy i pracowników.

⁴⁵ Art. 43a ustawy z 9.04. 2010 r. o Służbie Więziennej, Dz.U. z 2022 r., poz. 655.

szkolenia wstępnego. Szkolenie zawodowe stanowi kontynuację oraz rozszerzenie treści programowych szkolenia wstępnego i służy pogłębieniu wiedzy oraz umiejętności zawodowych funkcjonariusza koniecznych do należytego wykonywania zadań służbowych w korpusie podoficerów, chorążych i oficerów⁴⁶.

W obecnej formule szkolenie zawodowe funkcjonariuszy Służby Więziennej dla wszystkich korpusów, tj. podoficerskiego, chorążych i oficerskiego, składa się z dwóch części, tj. z części unitarnej i specjalistycznej.

Część unitarna szkolenia zawodowego dla funkcjonariuszy jest jednokowa, z wyjątkiem lekarzy, dla wszystkich korpusów pod względem czasu trwania i realizowanych treści programowych, w grupach bez podziału na specjalizacje⁴⁷.

Część specjalistyczna ma w szczególności przygotować funkcjonariusza do właściwego wykonywania obowiązków na zajmowanym stanowisku służbowym. Szkolenie w części specjalistycznej stanowi uzupełnienie i rozszerzenie treści szkolenia unitarnego w zakresie przygotowującym funkcjonariusza do samodzielnej służby na stanowisku⁴⁸. Część specjalistyczna w specjalizacji ochronnej to najważniejsze przedmioty zawodowe niezbędne w służbie ochronnej, tj. zagadnienia bezpieczeństwa, szkolenie strzeleckie, samoobrona z elementami prozdrowotnej aktywności fizycznej oraz działania interwencyjne⁴⁹. Kształcenie w specjalizacji ochronnej różni się od siebie w zależności od korpusu.

Korpus podoficerski – to przede wszystkim służba w bezpośrednim kontakcie z osobami pozbawionymi wolności, czyli wszystkie podstawowe stanowiska w dziale ochrony i dodatkowo stanowisko oddziałowego. Korpus chorążych – to stanowisko dowódcy zmiany jako osoby dowodzącej oraz realizującej bezpośredni nadzór nad większością czynności ochronnych na terenie jednostki organizacyjnej Służby Więziennej. Natomiast korpus oficerski – to zadania kierownika działu ochrony związane z organizacją, nadzorem oraz kontrolą realizacji ustalonego w zakładzie

⁴⁶ Ibidem, art. 43o.

⁴⁷ § 21.2 zał. nr 2 zarządzenia nr 61/18 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 20.12.2018 r. w sprawie programów szkolenia wstępnego, zawodowego i specjalistycznego w Służbie Więziennej dla funkcjonariuszy i pracowników.

⁴⁸ Ibidem, § 25.

⁴⁹ R. Nowacki, *Szkolenie zawodowe funkcjonariuszy Służby Więziennej w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego*, [w:] *Szkolenie funkcjonariuszy Służby Więziennej w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego. Wprowadzenie do problematyki*, red. T. Kośmider, Wydawnictwo Episteme, Warszawa 2020, s. 84.

sposobu ochrony. Szkolenie oficerskie zawiera również treści związane z zadaniami dowódcy zmiany.

Szkolenie zawodowe w dedykowanych szkoleniach to wprowadzenie i ukierunkowanie funkcjonariusza na pełnienie służby na stanowisku dowódcy zmiany. Dopełnieniem tego szkolenia jest szkolenie specjalistyczne dowódców zmian działów ochrony w Służbie Więziennej.

Głównym założeniem tego szkolenia jest przygotowanie funkcjonariuszy do pełnienia służby na stanowisku dowódcy zmiany lub zastępcy dowódcy zmian, poprzez:

- usystematyzowanie i utrwalenie wiedzy specjalistycznej niezbędnej funkcjonariuszowi w zakresie wykonywania zadań służbowych na stanowisku dowódcy zmiany lub zastępcy dowódcy zmiany,
- nabycie umiejętności samodzielnego realizowania zadań służbowych w różnych sytuacjach,
- nabycie umiejętności kierowania zespołami ludzkimi i podejmowania decyzji⁵⁰.

Adresatami tego szkolenia są funkcjonariusze pełniący służbę na stanowisku dowódcy zmiany lub zastępcy dowódcy zmiany nieprzeszkoleni na szkoleniu specjalistycznym dla dowódców zmian oraz funkcjonariusze będący kandydatami na stanowisko dowódcy zmiany lub zastępcy dowódcy zmiany⁵¹.

Ogólne zagadnienia realizowane na tym kursie przedstawia plan szkolenia zawarty w obowiązującym zarządzeniu Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie szkoleń specjalistycznych w Służbie Więziennej dla funkcjonariuszy i pracowników⁵².

Opisane powyżej szkolenia są niezbędne, aby spełnić formalne kryteria mianowania na stanowisko dowódcy zmiany lub zastępcy dowódcy zmiany. Natomiast niezwykle ważną funkcję w kształtowaniu wysokiego poziomu wyszkolenia kadry penitencjarnej spełnia również doskonalenie zawodowe.

Doskonalenie zawodowe jest elementem podnoszenia kwalifikacji zawodowych funkcjonariuszy i pracowników, w szczególności w formie

⁵⁰ Zał. nr 3 zarządzenia nr 61/18 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 20.12.2018 r. w sprawie programów szkolenia wstępnego, zawodowego i specjalistycznego w Służbie Więziennej dla funkcjonariuszy i pracowników, s. 45.

⁵¹ Ibidem.

⁵² Ibidem.

kursów, warsztatów, szkoleń i konferencji⁵³. Organizuje się w zależności od aktualnych potrzeb szkoleniowych jednostek⁵⁴.

Przykładem doskonalenia zawodowego dedykowanego funkcjonariuszom pełniącym służbę na stanowisku dowódcy zmiany jest szkolenie o nazwie: „dla pełniących służbę dowódców zmian z zakresu użycia środków przymusu bezpośredniego oraz czynności administracyjnych związanych z przyjmowaniem i zwalnianiem osadzonych z jednostek penitencjarnych, którzy ukończyli szkolenie specjalistyczne dowódców zmian przed 5 czerwca 2013 roku”.

Powodem jego opracowania przez pomysłodawcę i współautora⁵⁵ było m.in.:

- wejście w życie ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, która wprowadziła zmianę w zakresie użycia i wykorzystania środków przymusu bezpośredniego. Zmiana ta spowodowała niepewność wśród funkcjonariuszy Służby Więziennej z tego powodu, że ten sam akt prawny reguluje tę kwestię w stosunku do innych formacji, które posiadają odmienne ustawowe zadania⁵⁶;
- szereg błędów stwierdzonych i zgłaszanych przez przedstawicieli Biura Ochrony i Spraw Obronnych CZSW w zakresie nieprawidłowego nadzoru nad użyciem środków przymusu bezpośredniego ze strony pełniących służbę dowódców zmian;
- wejście w życie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 23 czerwca 2015 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawienie wolności oraz dokumentowania tych czynności;
- ilość zdarzeń mających związek z czynnościami polegającymi na przyjmowaniu oraz zwalnianiu osadzonych do zakładów karnych i aresztów śledczych.

⁵³ Art. 43zf ust.1 ustawy z 9.04.2010 r. o Służbie Więziennej, Dz.U. z 2022 r., poz. 655.

⁵⁴ Ibidem, ust. 3.

⁵⁵ Ppłk SW Robert Nowacki.

⁵⁶ R. Nowacki, *Kompetencje Służby Więziennej w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego*, [w:] *Środki przymusu bezpośredniego. Zakres i sposób użycia na przykładzie wybranych podmiotów bezpieczeństwa*, red. T. Kośmider, Wydawnictwo IWS, Warszawa 2020, s. 74.

Pilotażowe szkolenie zostało przeprowadzone w 2018 r. w Centralnym Ośrodku Szkolenia Służby Więziennej w Kaliszu przez autorów programu⁵⁷ i wykazało potrzebę przeprowadzania tego typu szkoleń.

Zakończenie

Służba Więzienna jest rozwiniętą formacją skupiającą różnorodny pod względem wykształcenia, specjalizacji i zadań służbowych personel⁵⁸. Funkcjonariusze pełniący służbę na stanowisku dowódcy zmiany muszą być do tej służby odpowiednio dobrani, czyli tacy, którzy nie boją się konfrontacji z wymagającymi i niejednokrotnie trudnymi partnerami. Powinni być dobrze wyszkoleni pod kątem ogólnym, zawodowym oraz specjalistycznym, z odpowiednim potencjałem i doświadczeniem. Szkolenia im dedykowane powinny ewaluować wraz ze zmieniającymi się realiami służby oraz możliwymi zagrożeniami.

Wnioski i rekomendacje dotyczące szkolenia dowódców zmian

Wnioski i rekomendacje autora wynikają z pełnienia służby na stanowisku dowódcy zmiany, prowadzenia przez kilkanaście lat zajęć praktycznych⁵⁹ i teoretycznych⁶⁰ w szkoleniach zawodowych i szkoleniu specjalistycznym, a także z udziału w tworzeniu obecnych programów szkoleń zawodowych, specjalistycznych i doskonaień zawodowych dedykowanych tym funkcjonariuszom.

Wnioski i rekomendacje dotyczą przede wszystkim szkolenia funkcjonariuszy będących kandydatami do pełnienia służby na stanowisku dowódców zmian.

- Szkolenie dowódców zmian na podstawie obowiązujących programów powinno odbywać się wyłącznie w następującej kolejności. Najpierw funkcjonariusz realizuje odpowiednie szkolenie zawodowe

⁵⁷ Zob. J. Werbiński, *Rodzaje szkoleń realizowanych w Służbie Więziennej* [w:] *Szkolenie funkcjonariuszy Służby Więziennej w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego. Wprowadzenie do problematyki*, red. T. Kośmider, Wydawnictwo Episteme, Warszawa 2020, s. 19-21.

⁵⁸ P. Szczepaniak, *Paradoksy szkolenia personelu więziennego w Polsce*, [w:] *Modernizowanie więziennictwa. V Kongres Penitencjarny*, red. T. Bulenda, A. Rzepliński, CZSW, Warszawa 2015, s. 385.

⁵⁹ Zakład Technik Interwencyjnych i Szkolenia Strzeleckiego w Centralnym Ośrodku Szkolenia Służby Więziennej w Kaliszu.

⁶⁰ Zakład Szkolenia Ochronnego w Centralnym Ośrodku Szkolenia Służby Więziennej w Kaliszu.

lub odpowiednie studia podyplomowe na uczelni Służby Więziennej, a dopiero po ich ukończeniu szkolenie specjalistyczne dowódców zmian działów ochrony w SW.

- Przy tworzeniu nowych programów należałoby się zastanowić nad następującą kwestią.

Szkolenie specjalistyczne dowódców zmian wzorem szkoleń zawodowych realizowanych w SW powinno być podzielone na trzy części:

- Blok poświęcony wprowadzeniu oraz przypomnieniu najważniejszych zagadnień teoretycznych i praktycznych poświęconych pełnieniu służby na stanowisku dowódcy zmiany.
- Część modułowa polegająca na praktycznym wykorzystaniu wiedzy i umiejętności z bloku w różnych sytuacjach. Tematyka byłaby określona nieprzypadkowo i zawierała te zadania, które wymagają od dowódców zmian największego zaangażowania, wiedzy i praktycznych umiejętności. Ćwiczone zagadnienia byłyby odpowiedzią na współczesne trendy w zakresie bezpieczeństwa zakładów karnych i aresztów śledczych. Czas szkolenia byłby podzielony na tematyczne etapy (dni) i obejmował najważniejsze i najtrudniejsze zadania dowódcy zmiany, np.:
 - dzień lub dni poświęcone nadzorowi dowódcy zmiany w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego. Od momentu podjęcia decyzji aż do chwili kiedy odstępuje się od użycia wraz z dokumentowaniem tej czynności w CBDOPW. W panelu tym zwrócono by również uwagę na zadania dowódcy zmiany w użyciu środka przymusu bezpośredniego w postaci celi zabezpieczającej, np. nadzorowanie wydawania posiłków. Do tego posłużyć by mogły pomieszczenia treningowe, zbudowane na wzór obiektów znajdujących się w Szkole Wyższej Wymiaru Sprawiedliwości;
 - dzień lub dni poświęcone roli dowódcy zmiany w czynnościach związanych z bronią palną, tj. nadzorowanie wydawania i przyjmowania broni palnej na stanowiska uzbrojone – w służbie konwojowej oraz wartowniczej.
 - dzień lub dni poświęcone roli dowódcy zmiany w najpoważniejszych zdarzeniach, tj. ucieczka lub usiłowanie ucieczki osoby pozbawionej wolności⁶¹ z terenu jednostki, wzięcie zakładnika, odnalezienie materiału wybuchowego, pożar. Współpraca z innymi służbami.

⁶¹ Art. 43zf ust.1 ustawy z 9.04.2010 r. o Służbie Więziennej, Dz.U. z 2022 r., poz. 655.

Podsumowaniem tych zajęć byłyby odpowiednie dokumentowanie tych zdarzeń;

- dzień poświęcony ćwiczeniu umiejętności kierowania akcją ratowniczą w sytuacji usiłowania popełnienia samobójstwa przez osobę pozbawioną wolności lub w innej sytuacji zagrażającej życiu lub zdrowiu osoby przebywającej na terenie zakładu karnego lub aresztu śledczego;
 - dzień na praktyczne rozwiązywanie problemów związanych z funkcjonowaniem jednostek penitencjarnych, a mianowicie: podejmowanie decyzji o zakończeniu widzeń i spacerów przed czasem, zatrzymanie lub usunięcie osoby z terenu jednostki;
 - dzień przeznaczony na nadzór nad realizacją codziennych czynności w oddziale mieszkalnym, np. apel, otwieranie celi w porze nocnej w sytuacji wypuszczenia osadzonego do pracy.
- Praktyka zawodowa, która służyłaby zapoznaniu się z praktycznym wykonywaniem zadań na stanowisku dowódcy zmiany w innej jednostce penitencjarnej. Trwałaby dwie służby dzienne i dwie nocne. Słuchacze pełniliby je w wybranych jednostkach wartościowych pod kątem organizacji służby przez dowódcę zmiany.
- W programach szkoleń specjalistycznych powinien znaleźć się czas zarezerwowany na ewentualne nowe kierunki, zagrożenia i zdarzenia. Uniknęłyby to potrzeby częstej zmiany programów.
 - Dobrym rozwiązaniem jest organizowanie i planowanie cyklicznych doskonaień zawodowych nawiązujących do teraźniejszych potrzeb.

Bibliografia

- Dyduch L., Maciejczyk R., *Wybrane formy organizacyjne działań podmiotów uprawnionych w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, część I, Środki przymusu bezpośredniego i broń palna*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Prawa im. Helleny Chodkowskiej w Warszawie, Warszawa 2012.
- Kulawiecka E., *Nowy model kształcenia Służby Więziennej w kontekście organizacji uczącej się. Optymalizacja działań*, „The Prison Systems Review” 2015, nr 104.
- Puszka M., *System ochrony polskich jednostek penitencjarnych. Poszukiwanie optymalnego modelu*, [w:] *Modernizowanie więziennictwa. V Kongres Penitencjarny*, red. T. Bulenda, A. Rzepliński, CZSW, Warszawa 2015.
- Nowacki R., *Kompetencje Służby Więziennej w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego*, [w:] *Środki przymusu bezpośredniego. Zakres i sposób użycia na przykładzie wybranych podmiotów bezpieczeństwa*, red. T. Kośmider, Wydawnictwo IWS, Warszawa 2020.
- Nowacki R., *Preventive use of direct coercive measures as essential tools for the implementation of statutory protective activities in the polish prison service*, “Journal of security and sustainability issues” 2021, vol. 11.
- Nowacki R., *Szkolenie zawodowe funkcjonariuszy Służby Więziennej w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego*, [w:] *Szkolenie funkcjonariuszy Służby Więziennej w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego. Wprowadzenie do problematyki*, red. T. Kośmider, Wydawnictwo Episteme, Warszawa 2020.
- Szczepaniak P., *Paradoksy szkolenia personelu więziennego w Polsce*, [w:] *Modernizowanie więziennictwa. V Kongres Penitencjarny*, red. T. Bulenda, A. Rzepliński, CZSW, Warszawa 2015.
- Werbiński J., *Rodzaje szkoleń realizowanych w Służbie Więziennej* [w:] *Szkolenie funkcjonariuszy Służby Więziennej w zakresie użycia środków przymusu bezpośredniego. Wprowadzenie do problematyki*, red. T. Kośmider, Wydawnictwo Episteme, Warszawa 2020.

Akty prawne

- Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, Dz.U. z 2022 r., poz. 53.
- Ustawa z 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej, Dz.U. z 2022 r., poz. 655.
- Ustawa z 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, Dz. U. z 2022 r., poz. 655.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 17 października 2016 r. w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, Dz.U. z 2016 r., poz.1804.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, Dz.U. z 2016 r., poz. 2231.

Zarządzenie nr 29/2015 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 1 lipca 2015 r. w sprawie transportowania skazanych.

Zarządzenia nr 1/2018 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 3 stycznia 2018 r. w sprawie służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej, zdarzeń mogących wystąpić w Służbie Więziennej oraz sposobu ich wyjaśniania i dokumentowania.

Zarządzenie nr 61/18 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 20 grudnia 2018 r. w sprawie programów szkolenia wstępnego, zawodowego i specjalistycznego w Służbie Więziennej dla funkcjonariuszy i pracowników.

Zarządzenie nr 25/2022 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 31 marca 2022 r. w sprawie gospodarowania uzbrojeniem i środkami ochrony w Służbie Więziennej.

Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z 31 sierpnia 2021 r. w sprawie systemu stałych dyżurów.

Polecenie zawarte w piśmie Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 30 maja 2017 r. – BO.521.1.2017.WM – niepublikowane.

